«ՀՀ ՄԱՐԶԱՅԻՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹՅԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՑԱԾՐ ՄԱԿԱՐԴԱԿԻ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ»

ՈՒ Ս ՈՒ Մ Ն Ա Ս Ի Ր ՈՒ Թ Յ ՈՒ Ն

Սույն ուսումնասիրությունն իրականացվել է «Ռեստարտ Գյումրի» երիտասարդական - քաղաքացիական կենտրոն ՀԿ-ի կողմից Երիտասարդական դպրոց-աշխատարանի շրջանակներում.

Հունիս 2026թ. ՀՀ ք. Գյումրի

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ներածություն…….....……...……3

Գլուխ 1. Երիտասարդների քաղաքական մասնակցության տեսական հիմքերը.....6

Երիտասարդների քաղաքական մասնակցությունը ժողովրդավարական համակարգում 8

1.3.ՀՀ մարզային երիտասարդության քաղաքական մասնակցության առանձնահատկությունները և առկա մարտահրավերները.....11

1.4.Քաղաքական մասնակցության ցածր մակարդակի ազդեցությունը ժողովրդավարական գործընթացների վրա.....14

1.5.ՀՀ-ում երիտասարդության քաղաքական մասնակցության իրավական և ինստիտուցիոնալ շրջանակը.....16

Գլուխ 2 ՈՒսումնասիրության մեթոդաբանություն և տվյալների վերլուծություն.....18

2.2. Հարցվածների սոցիալ-դեմոգրաֆիկ բնութագիրը.....19

2.3. Քաղաքական հետաքրքրվածության մակարդակը.....20

2.4. Ընտրական մասնակցություն.....21

2.5. Քաղաքական արդյունավետության ընկալումը.....22

2.6. Քաղաքական մասնակցության և մարզերի զարգացման կապի ընկալումը.....23

2.7.Երիտասարդների քաղաքական մասնակցության ցածր մակարդակի հետևանքների ընկալումը.....24

2.8. Քաղաքական մասնակցության բարձրացման հնարավոր միջոցները.....25

2.9. Համայնքային որոշումների վերաբերյալ տեղեկացվածության մակարդակը.....26

2.10. Երիտասարդների կարծիքի հաշվառումը տեղական մակարդակում.....28

2.11. Ավելի ակտիվ մասնակցելու պատրաստակամությունը.....29

Եզրակացություն.....31

Առաջարկություններ.....33

Գրականության ցանկ.....35

Հավելված 1. Հարցաթերթիկ.....36

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Ժողովրդավարական հասարակություններում քաղաքացիների քաղաքական մասնակցությունը համարվում է պետական կառավարման արդյունավետության, հանրային հաշվետվողականության և ժողովրդավարական արժեքների ամրապնդման կարևոր նախապայմաններից մեկը։ Քաղաքական մասնակցությունը քաղաքացիներին հնարավորություն է տալիս ներգրավվելու որոշումների կայացման գործընթացներում, արտահայտելու իրենց դիրքորոշումները և ազդելու հանրային քաղաքականությունների ձևավորման ու իրականացման վրա։ Հատկապես կարևոր է երիտասարդների քաղաքական մասնակցությունը, քանի որ նրանք ոչ միայն հասարակության ներկայիս, այլև ապագա զարգացման առանցքային դերակատարներն են։

Վերջին տասնամյակների ընթացքում միջազգային կազմակերպությունները, այդ թվում՝ ՄԱԿ-ը, Եվրոպայի խորհուրդը և Եվրոպական միությունը, բազմիցս ընդգծել են երիտասարդների քաղաքական մասնակցության խթանման կարևորությունը՝ այն դիտարկելով որպես ժողովրդավարական զարգացման, սոցիալական համախմբվածության և կայուն կառավարման կարևոր բաղադրիչ։ Երիտասարդների ակտիվ ներգրավվածությունը նպաստում է քաղաքական համակարգերի թափանցիկության բարձրացմանը, հանրային վերահսկողության ուժեղացմանը և քաղաքացիների վստահության ձևավորմանը պետական ինստիտուտների նկատմամբ։

Հայաստանի Հանրապետությունում երիտասարդները կազմում են հասարակության զգալի հատվածը և ունեն կարևոր դեր երկրի քաղաքական, տնտեսական և սոցիալական զարգացման գործընթացներում։ Սակայն տարբեր հետազոտություններ և դիտարկումներ ցույց են տալիս, որ երիտասարդների քաղաքական մասնակցության մակարդակը շարունակում է մնալ համեմատաբար ցածր, հատկապես մարզերում բնակվող երիտասարդների շրջանում։ Չնայած վերջին տարիներին երիտասարդների համար ստեղծվել են մասնակցության նոր հարթակներ

և հնարավորություններ, քաղաքական գործընթացներում նրանց ներգրավվածությունը դեռևս սահմանափակ է։

Մարզային երիտասարդության քաղաքական մասնակցության վրա կարող են ազդել մի շարք գործոններ, այդ թվում՝ քաղաքական ինստիտուտների նկատմամբ վստահության մակարդակը, քաղաքական կրթության և իրազեկվածության աստիճանը, որոշումների կայացման գործընթացների հասանելիությունը, սոցիալ-տնտեսական պայմանները, ինչպես նաև երիտասարդների կողմից սեփական ազդեցության ընկալումը։ Այս գործոնների համադրությունը կարող է հանգեցնել քաղաքական պասիվության, որը ոչ միայն սահմանափակում է երիտասարդների հնարավորությունները պաշտպանելու և առաջ մղելու իրենց շահերը, այլև կարող է բացասաբար անդրադառնալ ժողովրդավարական գործընթացների արդյունավետության վրա։

ՈՒսումնասիրության արդիականությունը պայմանավորված է այն հանգամանքով, որ ժողովրդավարական կառավարման համակարգի կայունության և զարգացման համար անհրաժեշտ է ապահովել հասարակության բոլոր խմբերի, այդ թվում՝ երիտասարդների, լիարժեք մասնակցությունը քաղաքական գործընթացներին։ Մարզային երիտասարդության քաղաքական մասնակցության առանձնահատկությունների ուսումնասիրությունը հնարավորություն է տալիս բացահայտել առկա խնդիրները, գնահատել դրանց հետևանքները և մշակել առաջարկություններ երիտասարդների մասնակցության խթանման ուղղությամբ։

Սույն ուսումնասիրության նպատակն է ուսումնասիրել Հայաստանի Հանրապետության մարզային երիտասարդության քաղաքական մասնակցության ցածր մակարդակի պատճառները, դրանց հետևանքները և ազդեցությունը ժողովրդավարական գործընթացների վրա։

ՈՒսումնասիրության վարկած.

Ենթադրվում է, որ ՀՀ մարզային երիտասարդության քաղաքական մասնակցության ցածր մակարդակը պայմանավորված է քաղաքական գործընթացների վերաբերյալ սահմանափակ իրազեկվածությամբ, որոշումների կայացման գործընթացներում

ազդեցության ցածր ընկալմամբ և մասնակցության հնարավորությունների սահմանափակ հասանելիությամբ։

ՈՒսումնասիրության հիմնական խնդիրներն են՝

- ուսումնասիրել քաղաքական մասնակցության տեսական հիմքերը և դրա նշանակությունը ժողովրդավարական համակարգերում,
- բացահայտել մարզային երիտասարդության քաղաքական մասնակցության մակարդակի վրա ազդող հիմնական գործոնները,
- գնահատել երիտասարդների քաղաքական մասնակցության նկատմամբ վերաբերմունքն ու ընկալումները,
- վերլուծել քաղաքական մասնակցության ցածր մակարդակի հետևանքները ժողովրդավարական գործընթացների համար,
- մշակել առաջարկություններ մարզային երիտասարդության քաղաքական մասնակցության խթանման նպատակով։

ՈՒսումնասիրության շրջանակում կիրառվել է քանակական հետազոտության մեթոդը՝ էլեկտրոնային հարցման միջոցով։ Հարցմանը մասնակցել են Հայաստանի Հանրապետության Շիրակի մարզում բնակվող 16-35 տարեկան 117 երիտասարդներ։ Ստացված տվյալների վերլուծությունը հնարավորություն է տվել գնահատել երիտասարդների քաղաքական մասնակցության մակարդակը, բացահայտել հիմնական խոչընդոտները և ձևակերպել համապատասխան եզրակացություններ։

Գլուխ 1.

Երիտասարդների քաղաքական մասնակցության տեսական հիմքերը

1.1. Քաղաքական մասնակցության հասկացությունը և տեսակները.

Քաղաքական մասնակցությունը քաղաքագիտության և ժողովրդավարության տեսության առանցքային հասկացություններից է, որը բնութագրում է քաղաքացիների ներգրավվածությունը քաղաքական գործընթացներում և հանրային որոշումների կայացման վրա ազդեցություն գործադրելու գործողությունները (Verba & Nie, 1972)։

Ժողովրդավարական հասարակություններում քաղաքական մասնակցությունը դիտարկվում է որպես քաղաքական համակարգի կայունության, լեգիտիմության և արդյունավետության կարևոր նախապայման (Dahl, 1971)։

Գիտական գրականության մեջ քաղաքական մասնակցությունը սահմանվում է որպես քաղաքացիների գործողությունների ամբողջություն, որոնք ուղղված են պետական քաղաքականության ձևավորման և որոշումների վրա ազդեցություն ունենալուն (Verba, Schlozman & Brady, 1995)։

Քաղաքական մասնակցությունը կարող է դրսևորվել տարբեր ձևերով՝

- ընտրական մասնակցություն (ընտրություններ, հանրաքվեներ),
- ինստիտուցիոնալ մասնակցություն (կուսակցություններ, պետական գործընթացներ),
- քաղաքացիական մասնակցություն (ՔՀԿ-ներ, կամավորություն, նախաձեռնություններ),
- ոչ ավանդական մասնակցություն (բողոքի ակցիաներ, ստորագրահավաքներ, առցանց ակտիվություն)։

Ժամանակակից մոտեցումների համաձայն՝ քաղաքական մասնակցությունը դիտարկվում է որպես բազմաչափ գործընթաց, որը ներառում է ինչպես ավանդական, այնպես էլ նոր թվային և ոչ ֆորմալ ձևեր (Dalton, 2008)։

Քաղաքացիական և հասարակական մասնակցություն, որը կարող է իրականացվել հասարակական կազմակերպությունների, երիտասարդական նախաձեռնությունների, կամավորական ծրագրերի, շահերի պաշտպանության արշավների և այլ հանրային գործունեության միջոցով: Ժամանակակից հետազոտություններում այս ձևը հաճախ դիտարկվում է որպես քաղաքական մասնակցության կարևոր բաղադրիչ, քանի որ այն նպաստում է քաղաքացիների ակտիվության և հանրային պատասխանատվության ձևավորմանը (Putnam, 2000):

Ոչ ավանդական քաղաքական մասնակցություն, որը ներառում է բողոքի ակցիաները, հանրային արշավները, ստորագրահավաքները, առցանց ակտիվությունը և քաղաքական կարծիքի արտահայտման այլ ոչ ֆորմալ մեխանիզմները: Վերջին տարիներին թվային տեխնոլոգիաների զարգացման շնորհիվ հատկապես երիտասարդների շրջանում մեծ տարածում է ստացել քաղաքական մասնակցության այս ձևը:

21-րդ դարում քաղաքական մասնակցության վերաբերյալ մոտեցումները զգալիորեն ընդլայնվել են: Եթե նախկինում քաղաքական մասնակցությունը հիմնականում նույնացվում էր ընտրություններին մասնակցության հետ, ապա այսօր այն դիտարկվում է որպես հասարակական և քաղաքական կյանքում ներգրավվածության բազմաբնույթ գործընթաց (Dalton, 2008): Միջազգային կազմակերպությունները, մասնավորապես՝ ՄԱԿ-ը և Եվրոպայի խորհուրդը, ընդգծում են, որ քաղաքական մասնակցությունը պետք է ներառի քաղաքացիների իրական հնարավորությունը մասնակցելու որոշումների մշակմանը, դրանց քննարկմանը և վերահսկողությանը (Council of Europe, 2015):

Երիտասարդների քաղաքական մասնակցության ուսումնասիրության համատեքստում կարևոր է հաշվի առնել, որ երիտասարդները հաճախ նախընտրում են մասնակցության ավելի ճկուն և ոչ ֆորմալ ձևեր: Նրանք ավելի հաճախ ներգրավվում են քաղաքացիական նախաձեռնություններում, հասարակական կազմակերպությունների գործունեության մեջ, սոցիալական ցանցերում հանրային քննարկումներում և կամավորական ծրագրերում, քան ավանդական քաղաքական կառույցներում: Այդ պատճառով երիտասարդների քաղաքական մասնակցության

գնահատումը պետք է իրականացվի ոչ միայն ընտրական վարքագծի, այլև նրանց քաղաքացիական և հասարակական ակտիվության դիտարկման միջոցով։

Այսպիսով, քաղաքական մասնակցությունը բազմաչափ երևույթ է, որն ընդգրկում է քաղաքացիների՝ քաղաքական և հասարակական գործընթացներում ներգրավվելու տարբեր ձևեր։ Դրա մակարդակը հանդիսանում է ժողովրդավարական զարգացման, հանրային վստահության և քաղաքացիական ակտիվության կարևոր ցուցանիշ (Dahl, 1971; Putnam, 2000)։

1.2. Երիտասարդների քաղաքական մասնակցությունը ժողովրդավարական համակարգում

Ժողովրդավարական հասարակություններում երիտասարդների քաղաքական մասնակցությունը դիտարկվում է որպես քաղաքական համակարգի կենսունակության, հանրային կառավարման արդյունավետության և ժողովրդավարական մշակույթի զարգացման կարևոր նախապայման։ Երիտասարդները ոչ միայն քաղաքական որոշումների անմիջական շահառուներն են, այլև հասարակական փոփոխությունների, նոր գաղափարների և զարգացման նախաձեռնությունների հիմնական շարժիչ ուժերից մեկը։

Միջազգային կազմակերպությունները, մասնավորապես ՄԱԿ-ը, Եվրոպայի խորհուրդը և Եվրոպական միությունը, բազմիցս ընդգծել են երիտասարդների քաղաքական մասնակցության կարևորությունը՝ այն կապելով ժողովրդավարության որակի, սոցիալական համախմբվածության և կայուն զարգացման հետ։ Ըստ ՄԱԿ-ի՝ երիտասարդների մասնակցությունը պետք է ապահովվի հասարակական կյանքի բոլոր մակարդակներում՝ սկսած տեղական ինքնակառավարումից մինչև ազգային քաղաքականությունների մշակման գործընթացներ։ Միաժամանակ կարևոր է ոչ միայն երիտասարդների ֆորմալ ներգրավվածությունը, այլև նրանց իրական ազդեցությունը որոշումների կայացման վրա։ Council of Europe

Վերջին տասնամյակներում բազմաթիվ երկրներում նկատվում է երիտասարդների քաղաքական վարքագծի փոփոխություն։ Եթե նախկինում քաղաքական

մասնակցությունը հիմնականում արտահայտվում էր ընտրություններին մասնակցությամբ կամ քաղաքական կուսակցությունների գործունեության մեջ ներգրավվածությամբ, ապա այսօր երիտասարդները հաճախ նախընտրում են մասնակցության այլընտրանքային ձևեր։ Դրանք ներառում են քաղաքացիական նախաձեռնություններ, կամավորական ծրագրեր, հանրային քննարկումներ, շահերի պաշտպանության արշավներ, ինչպես նաև սոցիալական մեդիայի միջոցով իրականացվող հասարակական ակտիվություն։

Հետազոտությունները ցույց են տալիս, որ երիտասարդների քաղաքական մասնակցության մակարդակի վրա ազդում են մի շարք գործոններ՝ կրթության մակարդակը, քաղաքական գիտելիքները, սոցիալ-տնտեսական պայմանները, պետական ինստիտուտների նկատմամբ վստահությունը, քաղաքական արդյունավետության զգացումը և մասնակցության հնարավորությունների հասանելիությունը։ Այն երիտասարդները, որոնք ավելի տեղեկացված են քաղաքական գործընթացների մասին և վստահում են հանրային ինստիտուտներին, որպես կանոն, ավելի ակտիվ են մասնակցում քաղաքական և հասարակական կյանքին։

Երիտասարդների քաղաքական մասնակցության կարևորության մասին խոսելիս առանձնահատուկ ուշադրություն է դարձվում քաղաքական արդյունավետության (political efficacy) հասկացությանը։ Այն արտացոլում է քաղաքացիների համոզվածությունը, որ իրենց մասնակցությունը կարող է ազդել քաղաքական որոշումների վրա։ Գիտական ուսումնասիրությունները փաստում են, որ եթե երիտասարդները չեն հավատում, որ իրենց կարծիքը կարող է որևէ ազդեցություն ունենալ, նրանք ավելի հաճախ ընտրում են քաղաքական պասիվության ճանապարհը և խուսափում են քաղաքական գործընթացներին մասնակցելուց։

Հայաստանի Հանրապետությունում երիտասարդների քաղաքական և քաղաքացիական մասնակցության վերաբերյալ իրականացված ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ երիտասարդների շրջանում պահպանվում է հասարակական ակտիվության որոշակի մակարդակ, սակայն քաղաքական գործընթացներին անմիջական մասնակցությունը համեմատաբար սահմանափակ է: Շատ երիտասարդներ ավելի պատրաստակամ են ներգրավվելու

կրթական, համայնքային կամ կամավորական նախաձեռնություններում, քան քաղաքական կուսակցությունների կամ պետական կառույցների հետ կապված գործընթացներում։

Միաժամանակ Հայաստանի երիտասարդության շրջանում նկատվում են քաղաքական մասնակցության նոր ձևերի զարգացման միտումներ։ Սոցիալական ցանցերի լայն տարածումը, երիտասարդական հասարակական կազմակերպությունների գործունեությունը և հանրային քննարկումների նոր հարթակների ստեղծումը երիտասարդներին հնարավորություն են տալիս ավելի ակտիվ արտահայտելու իրենց կարծիքը և մասնակցելու հանրային կյանքին Galstyan (2023)։ Սակայն մասնագետները նշում են, որ առցանց ակտիվությունը միշտ չէ, որ վերածվում է իրական քաղաքական մասնակցության, ինչի հետևանքով երիտասարդների ազդեցությունը որոշումների կայացման գործընթացների վրա հաճախ մնում է սահմանափակ։

Ժողովրդավարական համակարգի կայուն զարգացման տեսանկյունից երիտասարդների քաղաքական մասնակցությունը կարևոր է ոչ միայն նրանց իրավունքների և շահերի ներկայացվածությունն ապահովելու, այլև քաղաքական համակարգի լեգիտիմությունն ու հաշվետվողականությունն ամրապնդելու համար։ Այն հասարակություններում, որտեղ երիտասարդները ներգրավված են որոշումների կայացման գործընթացներում, սովորաբար ձևավորվում է ավելի բարձր քաղաքացիական պատասխանատվություն, ավելի ուժեղ հանրային վերահսկողություն և ժողովրդավարական արժեքների ավելի կայուն համակարգ։

Այսպիսով, երիտասարդների քաղաքական մասնակցությունը ժողովրդավարական հասարակության կարևոր բաղադրիչներից է։ Դրա մակարդակը պայմանավորված է մի շարք սոցիալական, կրթական և ինստիտուցիոնալ գործոններով, իսկ դրա խթանումը հանդիսանում է ժամանակակից ժողովրդավարական պետությունների առաջնահերթ խնդիրներից մեկը։

1.3. ՀՀ մարզային երիտասարդության քաղաքական մասնակցության առանձնահատկությունները և առկա մարտահրավերները.

Հայաստանի Հանրապետության ժողովրդավարական զարգացման համատեքստում երիտասարդների քաղաքական մասնակցության հարցը շարունակում է մնալ կարևոր ուսումնասիրության առարկա: Թեև վերջին տարիներին երիտասարդների ներգրավվածության մակարդակի բարձրացմանն ուղղված մի շարք պետական և հասարակական նախաձեռնություններ են իրականացվել, Հայաստանի վերաբերյալ մի շարք ուսումնասիրություններ ցույց են տալիս, որ երիտասարդների քաղաքական մասնակցությունը հաճախ արտահայտվում է ոչ ֆորմալ և քաղաքացիական ակտիվության ձևերով, մինչդեռ քաղաքական գործընթացներում անմիջական ներգրավվածությունը մնում է համեմատաբար սահմանափակ (Galstyan, 2023):

Հայաստանի երիտասարդության մասնակցության պրակտիկաների ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ բնակության վայրը շարունակում է մնալ քաղաքական և քաղաքացիական մասնակցության վրա ազդող կարևոր գործոն, ընդ որում առավել բացասական ազդեցություն է արձանագրվում մարզային և հատկապես գյուղական բնակավայրերում բնակվող 18-35 տարեկան երիտասարդների շրջանում (Galstyan, 2023): Մարզային երիտասարդության մասնակցության առանձնահատկությունները պայմանավորված են ոչ միայն անհատական գործոններով, այլև տարածքային անհավասարություններով: Մարզերում երիտասարդները հաճախ ունենում են ավելի սահմանափակ հասանելիություն կրթական, երիտասարդական և մասնակցային ծրագրերին, իսկ որոշումների կայացման գործընթացների կենտրոնացվածությունը մայրաքաղաքում կարող է խորացնել քաղաքական հեռացվածության զգացումը: Այս հանգամանքները կարող են ազդել քաղաքական մասնակցության մակարդակի վրա և սահմանափակել երիտասարդների ներգրավվածությունը հանրային կյանքում (Galstyan, 2023):

Քաղաքական մասնակցության տեսանկյունից մարզերում բնակվող երիտասարդները գտնվում են տարբեր պայմաններում, քան մայրաքաղաքում

բնակվող իրենց հասակակիցները։ Տարածքային անհավասարությունները, տեղեկատվության հասանելիության տարբեր մակարդակները, երիտասարդական ծրագրերի կենտրոնացվածությունը և որոշումների կայացման գործընթացներից հեռացվածության զգացումը կարող են ազդել նրանց քաղաքական ակտիվության վրա։

Քաղաքական մասնակցության վրա ազդող կարևոր գործոններից մեկը տեղեկատվության հասանելիությունն է։ Չնայած թվային տեխնոլոգիաների և սոցիալական ցանցերի լայն տարածմանը, բազմաթիվ երիտասարդներ շարունակում են սահմանափակ տեղեկացվածություն ունենալ տեղական ինքնակառավարման մարմինների գործունեության, հանրային քննարկումների կամ համայնքային որոշումների կայացման գործընթացների վերաբերյալ։ Արդյունքում երիտասարդների մի մասը չի պատկերացնում, թե ինչ մեխանիզմներով կարող է մասնակցել քաղաքական կամ հասարակական գործընթացներին և ազդել համայնքային խնդիրների լուծման վրա։

Մարզային երիտասարդության քաղաքական մասնակցության վրա զգալի ազդեցություն ունի նաև քաղաքական ինստիտուտների նկատմամբ վստահության մակարդակը։ Միջազգային և տեղական ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ քաղաքացիների մասնակցությունը սերտորեն կապված է պետական մարմինների, քաղաքական կուսակցությունների և ընտրական գործընթացների նկատմամբ վստահության հետ։ Երբ երիտասարդները համոզված չեն, որ իրենց մասնակցությունը կարող է հանգեցնել իրական փոփոխությունների, քաղաքական ակտիվության մակարդակը նվազում է։ Մեկ այլ կարևոր գործոն է քաղաքական արդյունավետության զգացումը։ Շատ երիտասարդներ կարող են ունենալ այն համոզմունքը, որ իրենց կարծիքը կամ մասնակցությունը չի կարող էական ազդեցություն ունենալ քաղաքական որոշումների վրա։ Նման ընկալումները նպաստում են քաղաքական օտարվածության ձևավորմանը և նվազեցնում հասարակական ու քաղաքական գործընթացներին ներգրավվելու պատրաստակամությունը։

Մարզային համայնքներում քաղաքական մասնակցության հնարավորությունների սահմանափակ լինելը ևս կարևոր մարտահրավեր է։ Չնայած երիտասարդական խորհուրդների, համայնքային քննարկումների և հասարակական

կազմակերպությունների առկայությանը, բազմաթիվ երիտասարդներ շարունակում են դժվարություններ ունենալ այդ հարթակներին հասանելիություն ստանալու կամ դրանց մասին տեղեկատվություն ստանալու հարցում: Որոշ դեպքերում երիտասարդների մասնակցությունը կրում է ձևական բնույթ և չի ապահովում նրանց իրական ներգրավվածությունը որոշումների կայացման գործընթացներում:

Միաժամանակ վերջին տարիներին Հայաստանում նկատվում են նաև դրական միտումներ: Քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների ակտիվ գործունեությունը, երիտասարդական նախաձեռնությունների զարգացումը, կամավորության տարածումը և թվային հաղորդակցության հնարավորությունների ընդլայնումը նպաստում են երիտասարդների հասարակական ակտիվության աճին: Հատկապես մարզերում գործող երիտասարդական կազմակերպությունները կարևոր դեր են կատարում երիտասարդների կարողությունների զարգացման, առաջնորդության հմտությունների ձևավորման և քաղաքացիական մասնակցության խթանման գործում:

Սակայն փորձը ցույց է տալիս, որ հասարակական ակտիվությունը միշտ չէ, որ վերածվում է քաղաքական մասնակցության: Շատ երիտասարդներ պատրաստակամ են ներգրավվելու համայնքային կամ սոցիալական ծրագրերում, սակայն խուսափում են քաղաքական գործընթացներին մասնակցելուց: Այս երևույթը կարող է պայմանավորված լինել քաղաքականության նկատմամբ բացասական վերաբերմունքով, քաղաքական բևեռացվածությամբ, ինստիտուցիոնալ անվստահությամբ կամ քաղաքական գիտելիքների պակասով:

Այսպիսով, ՀՀ մարզային երիտասարդության քաղաքական մասնակցության մակարդակի վրա ազդեցություն են ունենում ինչպես անհատական, այնպես էլ ինստիտուցիոնալ և սոցիալական գործոններ: Մասնակցության խթանման համար անհրաժեշտ է ոչ միայն ստեղծել նոր հնարավորություններ, այլև բարձրացնել երիտասարդների իրազեկվածությունը, վստահությունը և որոշումների կայացման գործընթացներում իրական ազդեցություն ունենալու հնարավորությունները:

1.4. Քաղաքական մասնակցության ցածր մակարդակի ազդեցությունը ժողովրդավարական գործընթացների վրա.

Ժողովրդավարական համակարգի արդյունավետ գործունեությունը մեծապես պայմանավորված է քաղաքացիների ակտիվ մասնակցությամբ հանրային և քաղաքական գործընթացներին: Քաղաքական մասնակցությունը ժողովրդավարության հիմնարար սկզբունքներից է, քանի որ այն ապահովում է քաղաքացիների ներգրավվածությունը որոշումների կայացման գործընթացներում, նպաստում է իշխանությունների հաշվետվողականությանը և ամրապնդում հանրային վստահությունը պետական ինստիտուտների նկատմամբ: Հետևաբար, քաղաքական մասնակցության ցածր մակարդակը կարող է բացասաբար անդրադառնալ ժողովրդավարական կառավարման որակի և հասարակության զարգացման վրա:

Երիտասարդների քաղաքական մասնակցության ցածր մակարդակի հիմնական հետևանքներից մեկը նրանց շահերի և կարիքների ոչ բավարար ներկայացվածությունն է քաղաքական որոշումների կայացման գործընթացներում: Ժողովրդավարական համակարգերում քաղաքական օրակարգը մեծապես ձևավորվում է ակտիվ մասնակցող խմբերի կողմից: Եթե երիտասարդները սահմանափակ մասնակցություն են ունենում քաղաքական գործընթացներին, նրանց հուզող հարցերը՝ կրթությունը, զբաղվածությունը, բնակարանային խնդիրները, երիտասարդական քաղաքականությունները և այլ կարևոր ոլորտներ, կարող են բավարար չափով չարտացոլվել պետական որոշումներում և զարգացման ծրագրերում:

Քաղաքական մասնակցության նվազումը կարող է հանգեցնել նաև քաղաքական օտարվածության խորացման: Քաղաքական օտարվածությունը բնութագրվում է այն իրավիճակով, երբ քաղաքացիները չեն զգում իրենց կապը քաղաքական համակարգի հետ և չեն հավատում, որ կարող են որևէ ազդեցություն ունենալ քաղաքական որոշումների վրա: Նման պայմաններում ձևավորվում է անվստահության միջավայր, որը կարող է նվազեցնել ոչ միայն քաղաքական ակտիվությունը, այլև ընդհանուր քաղաքացիական ներգրավվածությունը:

Ժողովրդավարական կառավարման կարևոր բաղադրիչներից է հանրային վերահսկողությունը։ Ակտիվ քաղաքացիները հնարավորություն ունեն հետևելու իշխանությունների գործունեությանը, բարձրաձայնելու խնդիրները և պահանջելու հաշվետվողականություն։ Երբ երիտասարդների զգալի մասը դուրս է մնում քաղաքական գործընթացներից, թուլանում է նաև հանրային վերահսկողության մեխանիզմների արդյունավետությունը։ Արդյունքում կարող են սահմանափակվել քաղաքացիների մասնակցության հնարավորությունները և նվազել հանրային քաղաքականությունների նկատմամբ վստահությունը։

Երիտասարդների քաղաքական պասիվությունը կարող է ազդեցություն ունենալ նաև քաղաքական համակարգի երկարաժամկետ կայունության վրա։ Ժողովրդավարական արժեքները և մասնակցության մշակույթը ձևավորվում են շարունակական ներգրավվածության միջոցով։ Եթե երիտասարդ սերունդը չի մասնակցում քաղաքական գործընթացներին, ապա ապագայում կարող է ձևավորվել ավելի պասիվ քաղաքացիական միջավայր, որտեղ քաղաքացիները քիչ հետաքրքրված կլինեն հանրային կյանքով և քաղաքական պատասխանատվությամբ։

Միջազգային հետազոտությունները ցույց են տալիս, որ երիտասարդների քաղաքական մասնակցության բարձր մակարդակը նպաստում է ավելի ներառական և ներկայացուցչական ժողովրդավարության ձևավորմանը։ Ներառական ժողովրդավարությունը ենթադրում է հասարակության տարբեր խմբերի հավասար ներգրավվածություն որոշումների կայացման գործընթացներում։ Այս տեսանկյունից երիտասարդների քաղաքական պասիվությունը կարող է հանգեցնել ներկայացուցչականության նվազման, քանի որ քաղաքական որոշումները հաճախ ընդունվում են առանց երիտասարդների տեսակետների և առաջնահերթությունների բավարար հաշվառման։

Քաղաքական մասնակցության ցածր մակարդակը կարող է անդրադառնալ նաև տեղական ինքնակառավարման արդյունավետության վրա։ Հատկապես մարզային համայնքներում երիտասարդների ակտիվ ներգրավվածությունը կարևոր նշանակություն ունի համայնքային զարգացման ծրագրերի մշակման և իրականացման համար։ Երբ երիտասարդները չեն մասնակցում համայնքային

քննարկումներին, խորհրդակցություններին կամ տեղական նախաձեռնություններին, համայնքները զրկվում են նոր գաղափարներից, ստեղծարար մոտեցումներից և զարգացման լրացուցիչ ներուժից:

Միաժամանակ քաղաքական մասնակցության ցածր մակարդակը կարող է խոչընդոտել քաղաքացիական հասարակության զարգացմանը: Քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունները, երիտասարդական նախաձեռնությունները և կամավորական խմբերը հաճախ հանդիսանում են քաղաքական և հասարակական ակտիվության կարևոր հարթակներ: Երիտասարդների սահմանափակ ներգրավվածությունը նվազեցնում է այդ կառույցների ներուժը և սահմանափակում հասարակական խնդիրների լուծման գործընթացներում քաղաքացիների մասնակցությունը:

Այսպիսով, երիտասարդների քաղաքական մասնակցության ցածր մակարդակը միայն անհատական կամ խմբային խնդիր չէ, այլ ժողովրդավարական զարգացման կարևոր մարտահրավեր: Այն կարող է հանգեցնել քաղաքական օտարվածության, ներկայացուցչականության նվազման, հանրային վերահսկողության թուլացման և երիտասարդների շահերի ոչ բավարար ներկայացվածության: Հետևաբար, երիտասարդների քաղաքական մասնակցության խթանումը կարևոր պայման է ժողովրդավարական կառավարման ամրապնդման, հասարակական վստահության բարձրացման և հանրային քաղաքականությունների արդյունավետության ապահովման համար:

1.5. ՀՀ-ում երիտասարդության քաղաքական մասնակցության իրավական և ինստիտուցիոնալ շրջանակը.

Հայաստանի Հանրապետությունում երիտասարդների քաղաքական մասնակցության իրավունքը երաշխավորվում է ՀՀ Սահմանադրությամբ, որը սահմանում է քաղաքացիների՝ ընտրելու, ընտրվելու, կարծիքի ազատ արտահայտման, հավաքների և միավորումներ ստեղծելու իրավունքները (ՀՀ Սահմանադրություն, 2015):

Այս իրավունքները ստեղծում են երիտասարդների քաղաքական մասնակցության իրավական հիմքը։

Ժամանակակից մոտեցումների համաձայն՝ քաղաքական մասնակցությունը չի սահմանափակվում ընտրություններով, այլ ներառում է նաև քաղաքականությունների մշակմանը, հանրային քննարկումներին և տեղական ինքնակառավարման գործընթացներին մասնակցությունը (Council of Europe, 2015)։

ՀՀ պետական քաղաքականության մեջ երիտասարդությունը դիտարկվում է որպես զարգացման կարևոր ռեսուրս, և նախատեսվում է նրանց մասնակցության խթանում կրթական, սոցիալական և ինստիտուցիոնալ մակարդակներում (UNDP Armenia, 2020)։

Տեղական ինքնակառավարման մակարդակում երիտասարդների մասնակցությունը կարող է իրականացվել համայնքային քննարկումների, երիտասարդական խորհուրդների և մասնակցային կառավարման այլ մեխանիզմների միջոցով, ինչը հատկապես կարևոր է մարզային երիտասարդության համար (OECD, 2023)։

Այնուամենայնիվ, փորձը ցույց է տալիս, որ իրավական հնարավորությունների առկայությունը դեռևս չի ապահովում իրական մասնակցություն։ Հաճախ երիտասարդները բավարար տեղեկացված չեն մասնակցության մեխանիզմների մասին կամ չեն հավատում իրենց ազդեցությանը որոշումների վրա։

Այս համատեքստում կարևոր դեր ունեն քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունները և կրթական հաստատությունները, որոնք նպաստում են երիտասարդների իրազեկվածության և մասնակցային հմտությունների զարգացմանը։

ԳԼՈՒԽ 2

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵԹՈԴԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՏՎՅԱԼՆԵՐԻ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ

2.1. ՈՒսումնասիրության մեթոդաբանությունը

Սույն ուսումնասիրությունը իրականացվել է քանակական մեթոդաբանության հիման վրա՝ նպատակ ունենալով ուսումնասիրել ՀՀ մարզային երիտասարդության քաղաքական մասնակցության մակարդակը, դրա վրա ազդող գործոնները և հնարավոր սահմանափակումները։ ՈՒսումնասիրությունն իրականացվել է 2026 թվականի հունիսին՝ Google Forms էլեկտրոնային հարթակի միջոցով։ Հարցումն ունեցել է անանուն բնույթ, ինչը հնարավորություն է տվել ապահովել պատասխանների անկաշկանդ և ազատ արտահայտումը։

Տվյալների հավաքագրումն իրականացվել է էլեկտրոնային հարցման միջոցով։ Հարցմանը մասնակցել են Հայաստանի Հանրապետության Շիրակի մարզում բնակվող 16–35 տարեկան 117 երիտասարդներ։

Հարցման գործիքը կազմված է եղել փակ և կիսաբաց հարցերից՝ ներառելով հետևյալ հիմնական ուղղությունները.

- քաղաքական մասնակցության ձևերը և հաճախականությունը,
- ընտրական վարքագիծը,
- քաղաքական հետաքրքրվածության մակարդակը,
- ինստիտուցիոնալ վստահությունը,
- մասնակցության խոչընդոտները,
- սոցիալական և տեղեկատվական գործոնները։

Տվյալների վերլուծության համար կիրառվել է նկարագրական վիճակագրություն, ներառյալ տոկոսային բաշխումներ և համեմատական վերլուծություն։

2.2. Հարցվածների սոցիալ-դեմոգրաֆիկ բնութագիրը

ՈՒսումնասիրությանը մասնակցել են Շիրակի մարզում բնակվող 117 երիտասարդներ՝ 16-35 տարեկան:

Տարիքային բաշխման համաձայն՝ հարցվածների մեծամասնությունը՝ 81-ը (69.2%), 16-20 տարեկան երիտասարդներ են: 21-25 տարեկանները կազմում են 12.8% (15 հոգի), 26-30 տարեկանները՝ 7.7% (9 հոգի), իսկ 31-35 տարեկանները՝ 10.3% (12 հոգի):

Սեռային կազմի վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ հարցվածների 74.4%-ը (87 հոգի) իգական սեռի ներկայացուցիչներ են, իսկ 25.6%-ը (30 հոգի)՝ արական:

Կրթական մակարդակի առումով հարցվածների ամենամեծ խումբը բակալավրի կրթություն ունեցող կամ ստացող երիտասարդներն են՝ 53 հոգի (45.3%): Միջնակարգ կրթություն ունեն 33-ը (28.2%), մագիստրոսի աստիճան՝ 13-ը (11.1%), քոլեջի կրթություն՝ 12-ը (10.3%), իսկ 6 հոգի (5.1%) նշել են այլ տարբերակ:

Ստացված տվյալները ցույց են տալիս, որ ուսումնասիրությանը հիմնականում մասնակցել են կրթական գործընթացներում ներգրավված երիտասարդներ, ինչը կարևոր է քաղաքական մասնակցության վերաբերյալ կարծիքների ձևավորման տեսանկյունից:

Գծապատկեր 1

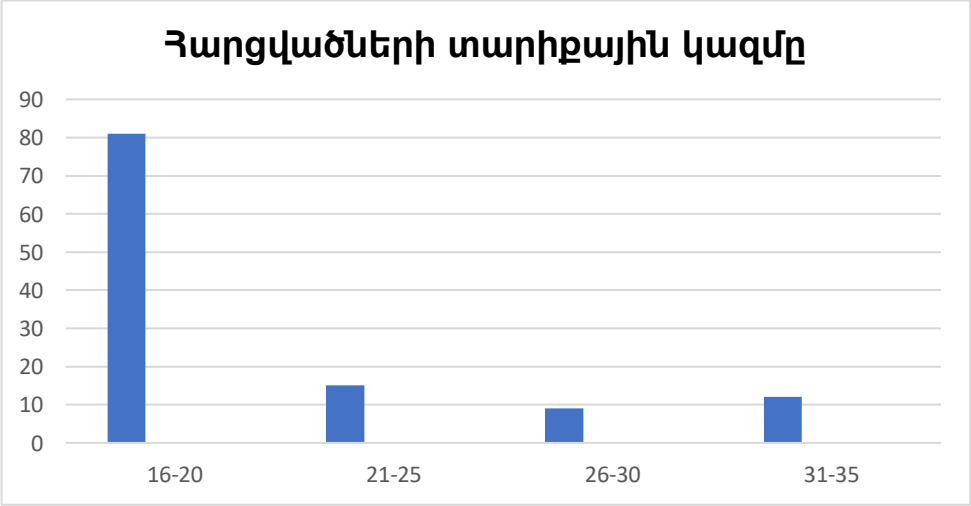

Գծապատկեր 2

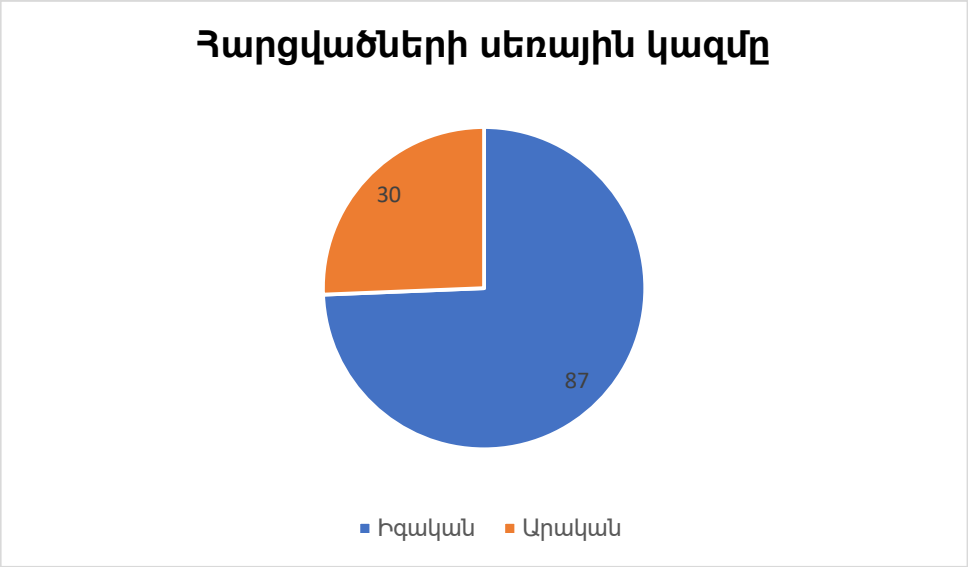

2.3. Քաղաքական հետաքրքրվածության մակարդակը

Քաղաքական գործընթացների նկատմամբ հետաքրքրվածությունը քաղաքական մասնակցության կարևոր նախադրյալներից է։

ՈՒսումնասիրության արդյունքները ցույց են տալիս, որ հարցվածների գրեթե կեսը՝ 54 հոգի (46.2%), քաղաքական նորություններին հետևում է երբեմն։ 35 երիտասարդ (29.9%) նշել է, որ մշտապես հետևում է քաղաքական նորություններին, իսկ 25-ը (21.4%)՝ հազվադեպ։

Միայն 3 հարցված (2.6%) է նշել, որ ընդհանրապես չի հետևում քաղաքական նորություններին։

Այս տվյալները վկայում են, որ Շիրակի մարզի երիտասարդների շրջանում քաղաքական տեղեկատվության նկատմամբ հետաքրքրվածությունը առկա է, սակայն այն հիմնականում կրում է ոչ շարունակական բնույթ։ Երիտասարդների մեծ մասը քաղաքական գործընթացներին հետևում է իրավիճակային կամ մասնակի կերպով, ինչը կարող է ազդեցություն ունենալ նրանց քաղաքական ակտիվության մակարդակի վրա։

Գծապատկեր 3

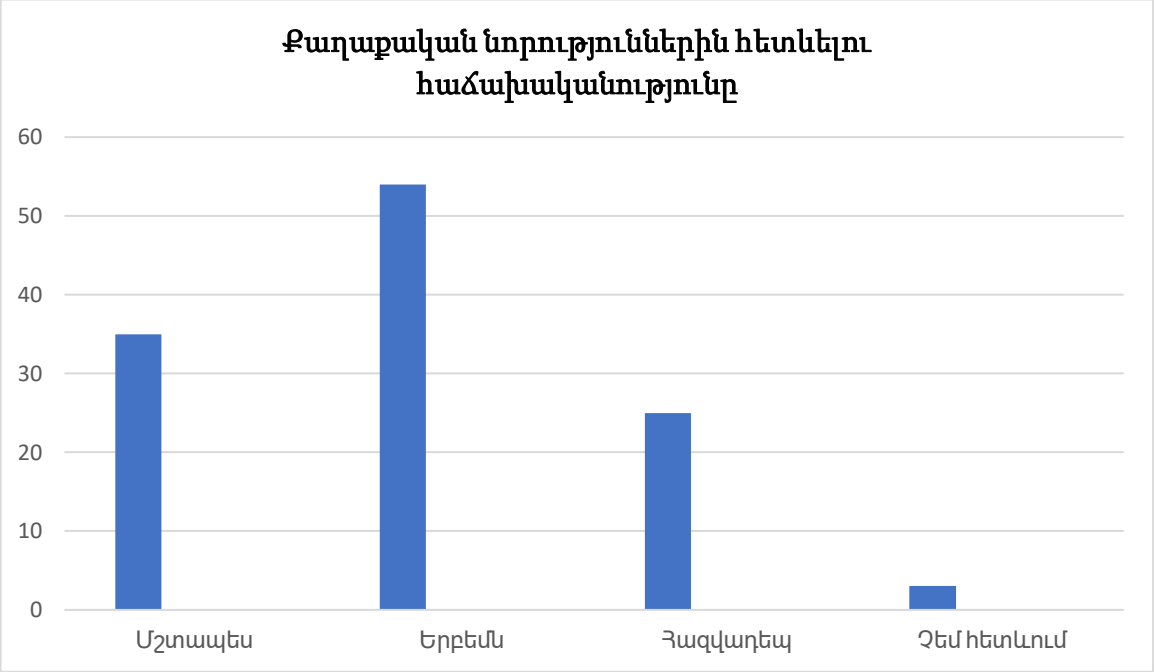

2.4. Ընտրական մասնակցություն

Ընտրություններին մասնակցությունը քաղաքական մասնակցության առավել տարածված և ինստիտուցիոնալացված ձևերից է։

ՈՒսումնասիրության արդյունքների համաձայն՝ հարցվածների 59.8%-ը (70 հոգի) մասնակցել է վերջին ընտրություններին, իսկ 40.2%-ը (47 հոգի) չի մասնակցել։

Չնայած հարցվածների մեծամասնությունը մասնակցել է ընտրություններին, չմասնակցողների բավական բարձր տոկոսը վկայում է, որ երիտասարդների զգալի հատվածը շարունակում է հեռու մնալ քաղաքական գործընթացների ամենահիմնական մասնակցային մեխանիզմից։

Սա համահունչ է միջազգային ուսումնասիրությունների արդյունքներին, որոնք ցույց են տալիս, որ երիտասարդների քաղաքական ակտիվությունը հաճախ ավելի ցածր է, քան հասարակության մյուս տարիքային խմբերինը։

Գծապատկեր 4

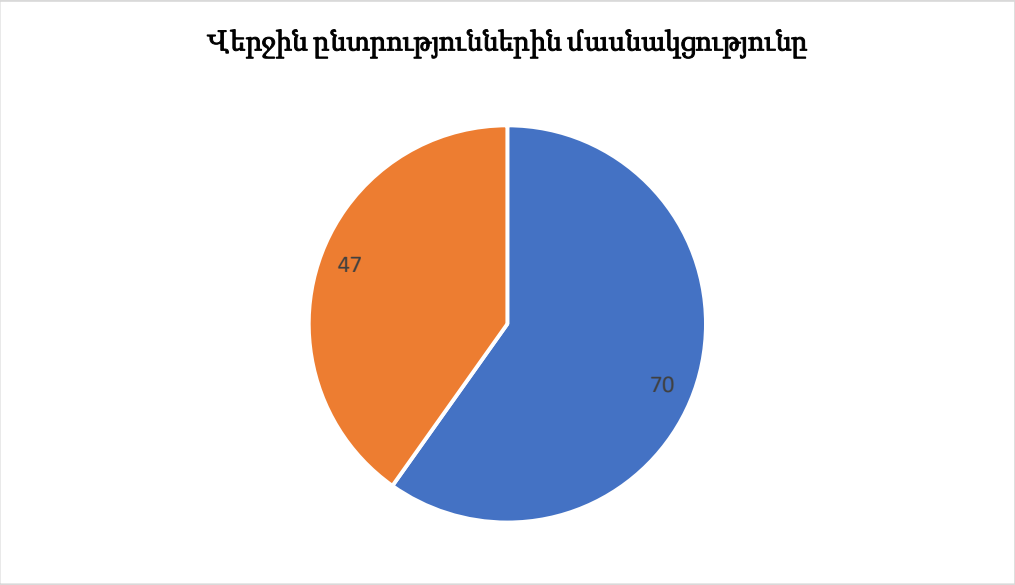

2.5. Քաղաքական արդյունավետության ընկալումը

Քաղաքական արդյունավետության զգացումը (political efficacy) արտացոլում է քաղաքացիների համոզվածությունը, որ իրենց մասնակցությունը կարող է ազդեցություն ունենալ քաղաքական որոշումների վրա։

Հարցվածների 48-ը (41.0%) լիովին համաձայն են, իսկ 43-ը (36.8%) համաձայն են այն պնդման հետ, որ երիտասարդները կարող են ազդեցություն ունենալ քաղաքական որոշումների վրա։

Չեզոք դիրքորոշում է արտահայտել 19 երիտասարդ (16.2%), համաձայն չէ միայն 1 հարցված (0.9%), իսկ 6 հոգի (5.1%) ընտրել են այլ պատասխան։

Ընդհանուր առմամբ հարցվածների 77.8%-ը կարծում է, որ երիտասարդները կարող են ազդեցություն ունենալ քաղաքական որոշումների վրա։

Այս արդյունքը ցույց է տալիս հետաքրքիր հակասություն. թեև քաղաքական մասնակցության գործնական մակարդակը համեմատաբար սահմանափակ է, երիտասարդների մեծամասնությունը տեսականորեն հավատում է իր ազդեցության

հնարավորությանը: Սա կարող է նշանակել, որ խնդիրը ոչ այնքան վերաբերմունքի, որքան մասնակցության հնարավորությունների, իրազեկվածության կամ մոտիվացիայի մակարդակի մեջ է:

Գծապատկեր 5

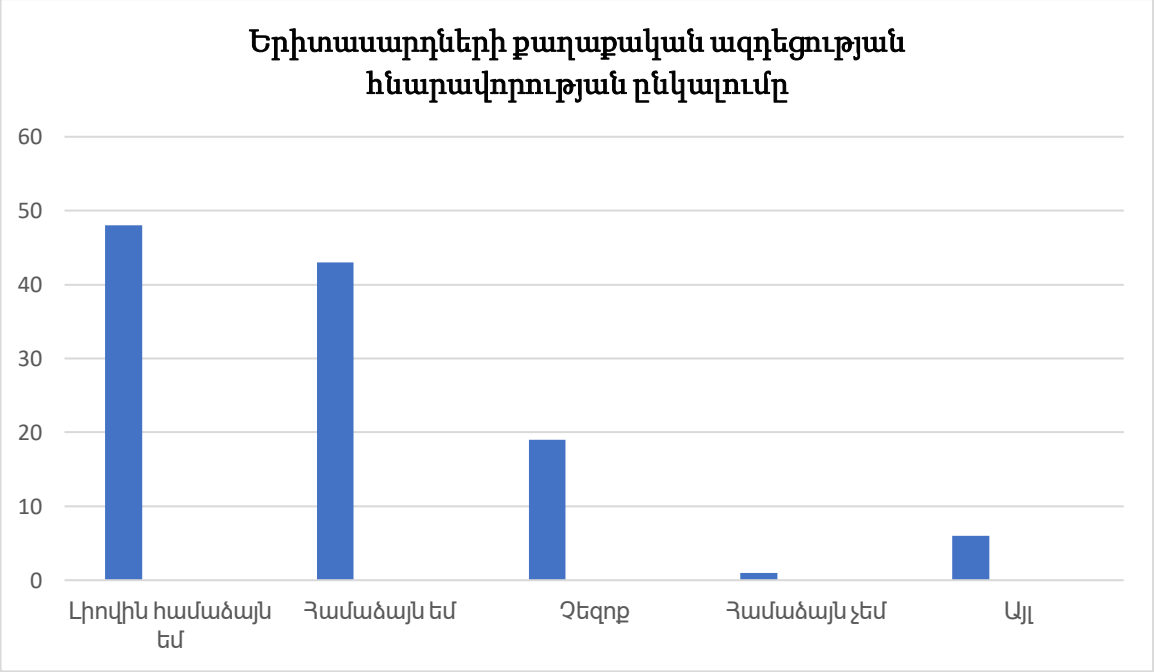

2.6. Քաղաքական մասնակցության և մարզերի զարգացման կապի ընկալումը

Հարցվածների ճնշող մեծամասնությունը քաղաքական մասնակցությունը դիտարկում է որպես մարզերի զարգացման կարևոր գործոն:

Հարցվածների 92-ը (78.6%) նշել են, որ քաղաքական մասնակցությունը կարող է նպաստել մարզերի զարգացմանը: 22 երիտասարդ (18.8%) դժվարացել է պատասխանել, իսկ միայն 3-ը (2.6%) նշել է, որ քաղաքական մասնակցությունը չի նպաստում մարզերի զարգացմանը:

Ստացված արդյունքները ցույց են տալիս, որ երիտասարդների մեծ մասը գիտակցում է քաղաքական մասնակցության և համայնքային զարգացման միջև առկա կապը: Սա կարևոր նախադրյալ է հետագայում քաղաքական ակտիվության խթանման համար, քանի որ երիտասարդները տեսնում են մասնակցության հնարավոր դրական ազդեցությունը սեփական համայնքների զարգացման վրա:

Գծապատկեր 6

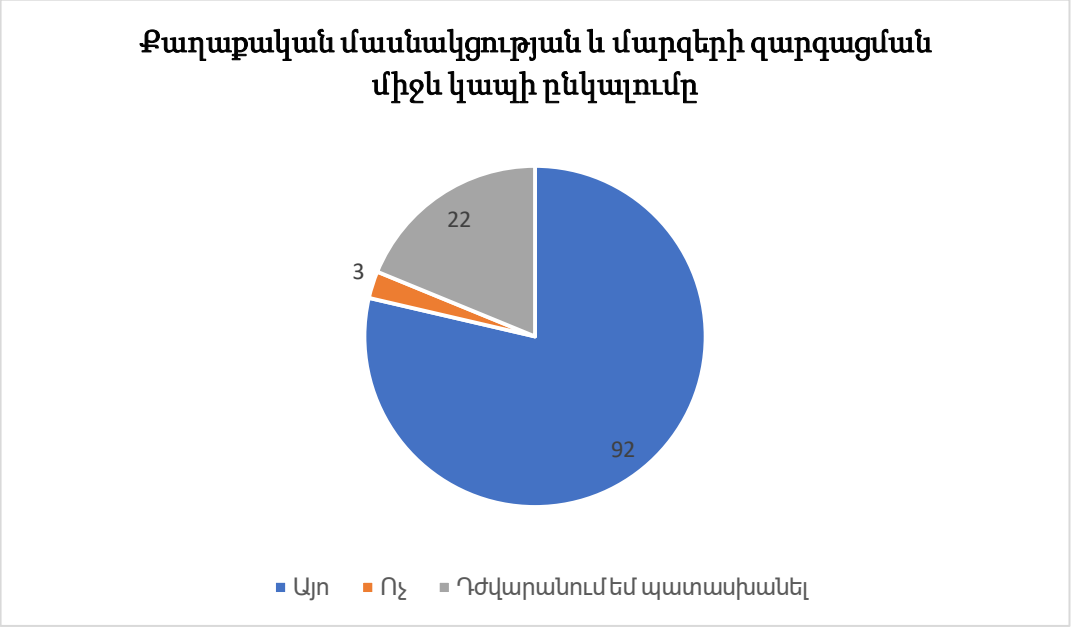

2.7. Երիտասարդների քաղաքական մասնակցության ցածր մակարդակի հետևանքների ընկալումը

ՈՒսումնասիրության շրջանակում հարցվածներին առաջարկվել է նշել, թե իրենց կարծիքով ինչ հետևանքներ կարող է ունենալ երիտասարդների քաղաքական մասնակցության ցածր մակարդակը:

Ստացված պատասխանները ցույց են տալիս, որ երիտասարդները գիտակցում են քաղաքական պասիվության հնարավոր բացասական ազդեցությունները թե՛ ժողովրդավարական գործընթացների, թե՛ համայնքային զարգացման վրա:

Առավել հաճախ նշվել են հետևյալ հետևանքները.

- որոշումների կայացումը առանց երիտասարդների կարծիքի հաշվառման,
- քաղաքացիական պասիվության խորացումը,
- ժողովրդավարության թուլացումը,
- երիտասարդների խնդիրների ոչ բավարար ներկայացվածությունը,
- համայնքների զարգացման դանդաղումը։

Հատկանշական է, որ բազմաթիվ հարցվածներ ընտրել են միաժամանակ մի քանի տարբերակներ, ինչը ցույց է տալիս խնդրի բազմակողմ ընկալումը։

Ստացված արդյունքները համահունչ են տեսական գրականության մեջ ներկայացված մոտեցումներին, համաձայն որոնց քաղաքական մասնակցության ցածր մակարդակը կարող է հանգեցնել ներկայացուցչականության նվազման, հանրային վերահսկողության թուլացման և քաղաքացիների քաղաքական օտարվածության խորացման։

Այսպիսով, հարցված երիտասարդների մեծ մասը գիտակցում է, որ քաղաքական պասիվությունը միայն անհատական խնդիր չէ, այլ կարող է ազդեցություն ունենալ համայնքային և ժողովրդավարական զարգացման վրա։

2.8. Քաղաքական մասնակցության բարձրացման հնարավոր միջոցները

Հարցման արդյունքները ցույց են տալիս, որ երիտասարդները քաղաքական մասնակցության բարձրացման համար առավել արդյունավետ են համարում կրթական և իրազեկման միջոցառումները։

Առավել հաճախ նշված պատասխաններն էին.

- երիտասարդական խորհուրդների և կազմակերպությունների գործունեության զարգացումը,
- քաղաքացիական կրթության ընդլայնումը,
- տեղեկատվական ծրագրերի իրականացումը,
- սոցիալական ցանցերի միջոցով իրազեկման բարձրացումը։

Առանձնապես ուշագրավ է, որ երիտասարդների զգալի մասը առաջնահերթ է համարում երիտասարդական կազմակերպությունների և մասնակցային հարթակների զարգացումը: Սա վկայում է այն մասին, որ երիտասարդները կարևորում են ոչ միայն տեղեկատվության հասանելիությունը, այլև գործնական մասնակցության հնարավորությունների ստեղծումը:

Արդյունքները ցույց են տալիս, որ քաղաքական մասնակցության խթանումը երիտասարդների պատկերացմամբ պետք է իրականացվի ոչ թե միայն քաղաքական գործընթացների միջոցով, այլև կրթական, համայնքային և քաղաքացիական ներգրավվածության մեխանիզմների զարգացման միջոցով:

Գծապատկեր 7

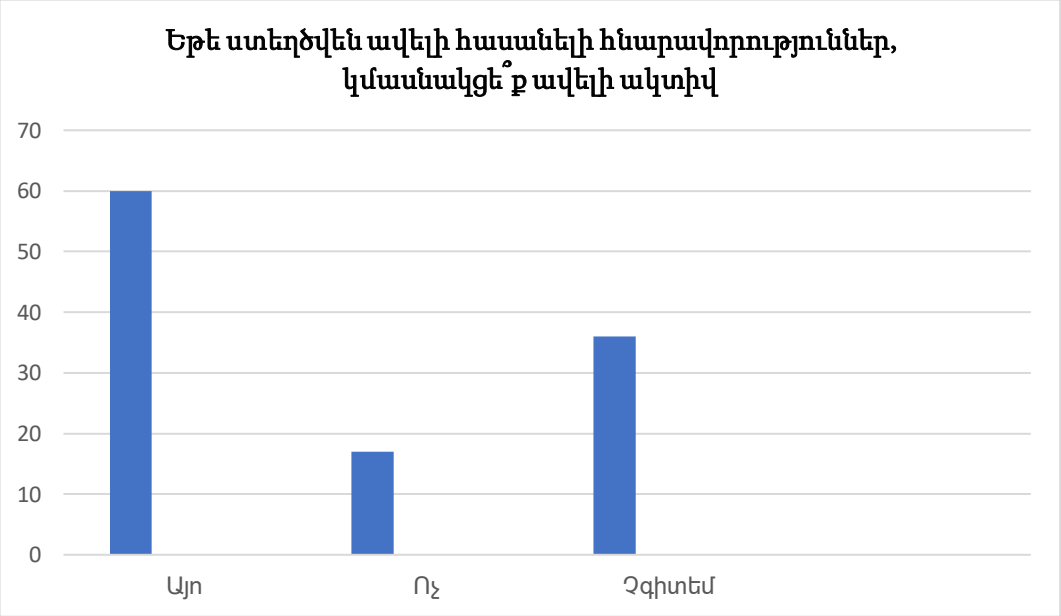

2.9. Համայնքային որոշումների վերաբերյալ տեղեկացվածության մակարդակը

Քաղաքական մասնակցության կարևոր նախապայմաններից է քաղաքացիների տեղեկացվածությունը համայնքային և տեղական մակարդակում ընդունվող որոշումների մասին:

ՈՒսումնասիրության արդյունքները ցույց են տալիս, որ հարցվածների մեծ մասը համայնքային որոշումների վերաբերյալ ունի միայն մասնակի տեղեկացվածություն։

Մասնակիցների 52.1%-ը (61 հոգի) նշել է, որ մասամբ է տեղեկացված համայնքում կայացվող որոշումների մասին, իսկ 26.5%-ը (31 հոգի)՝ քիչ է տեղեկացված։

Միայն 13 երիտասարդ (11.1%) է նշել, որ լավ տեղեկացված է համայնքային որոշումների վերաբերյալ, մինչդեռ 5 հոգի (4.3%) ընդհանրապես տեղեկացված չէ։

Արդյունքները ցույց են տալիս, որ երիտասարդների մեծ մասը չունի բավարար տեղեկատվություն համայնքային կառավարման և որոշումների կայացման գործընթացների վերաբերյալ։ Սա կարող է սահմանափակել նրանց մասնակցությունը տեղական ինքնակառավարման գործընթացներին և նվազեցնել երիտասարդների ներգրավվածությունը համայնքային խնդիրների լուծման գործում։

Միաժամանակ տվյալները վկայում են, որ համայնքային որոշումների վերաբերյալ տեղեկատվության հասանելիության բարելավումը կարող է նպաստել երիտասարդների քաղաքական և քաղաքացիական ակտիվության բարձրացմանը։ Հետևաբար, տեղական ինքնակառավարման մարմինների, երիտասարդական կազմակերպությունների և քաղաքացիական հասարակության կառույցների համար կարևոր է զարգացնել երիտասարդներին ուղղված տեղեկատվական և մասնակցային մեխանիզմները։

Գծապատկեր 8

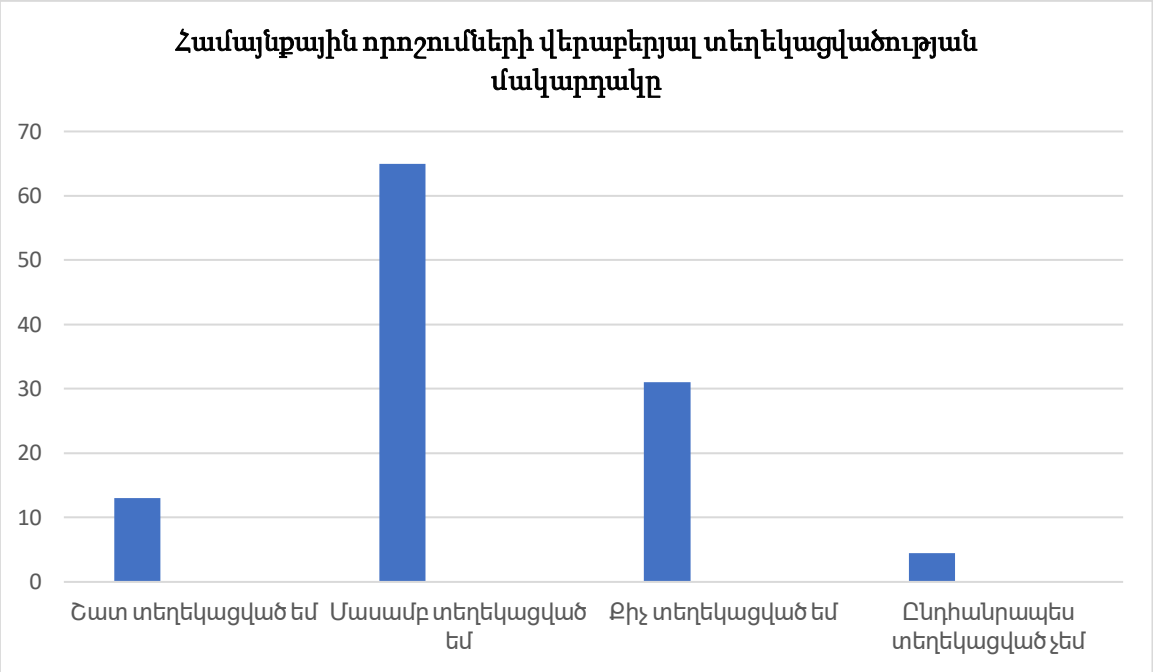

2.10. Երիտասարդների կարծիքի հաշվառումը տեղական մակարդակում

ՈՒսումնասիրության շրջանակում ուսումնասիրվել է նաև, թե որքանով են երիտասարդները զգում, որ իրենց կարծիքը հաշվի է առնվում տեղական մակարդակում որոշումներ կայացնելիս:

Արդյունքները ցույց են տալիս, որ երիտասարդների մեծ մասը չի կարծում, թե իր կարծիքը լիարժեք ազդեցություն ունի որոշումների կայացման գործընթացների վրա:

Հարցվածների 54.7%-ը (64 հոգի) նշել է, որ երիտասարդների կարծիքը հաշվի է առնվում միայն մասամբ:

Միայն 17.1%-ը (20 հոգի) է պատասխանել, որ երիտասարդների կարծիքը հաշվի է առնվում, մինչդեռ 12.8%-ը (15 հոգի) կարծում է, որ այն ընդհանրապես չի հաշվառվում:

Մեկ այլ 10.3%-ը (12 հոգի) դժվարացել է հստակ գնահատական տալ:

Արդյունքները ցույց են տալիս, որ երիտասարդների շրջանում գերակշռում է այն ընկալումը, որ իրենց մասնակցությունը որոշումների կայացման գործընթացներում

սահմանափակ է: Սա կարող է բացասաբար անդրադառնալ երիտասարդների քաղաքական ակտիվության և քաղաքական արդյունավետության զգացման վրա: Հետևաբար, կարևոր է ընդլայնել երիտասարդների մասնակցության իրական հնարավորությունները և ապահովել նրանց կարծիքների առավել համակարգված ներգրավումը տեղական ինքնակառավարման գործընթացներում:

Գծապատկեր 9

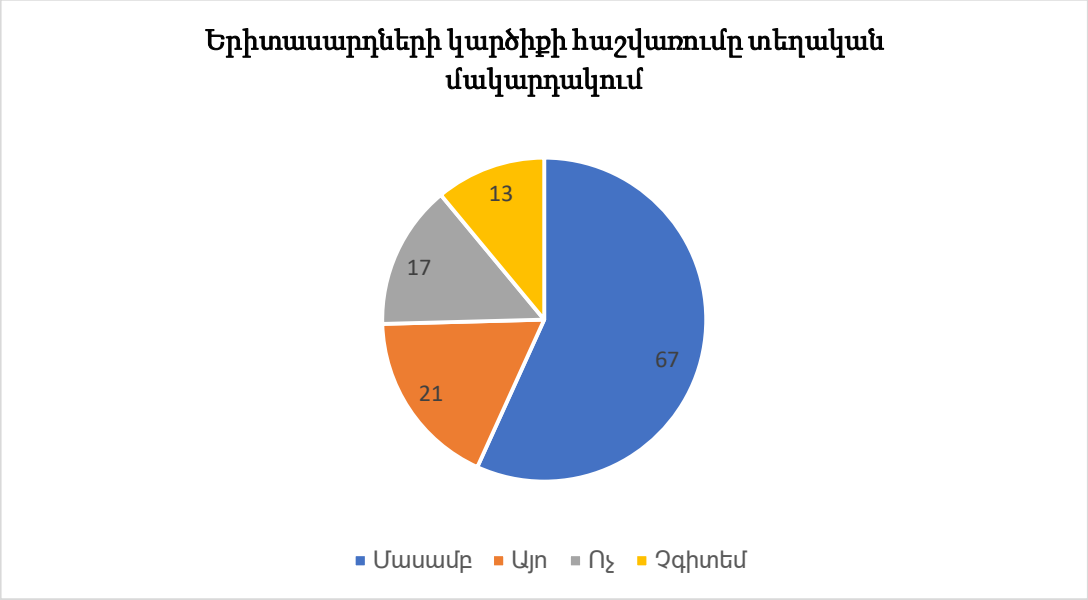

2.11. Ավելի ակտիվ մասնակցելու պատրաստակամությունը

ՈԻսումնասիրության կարևոր արդյունքներից մեկը վերաբերում է երիտասարդների ապագա մասնակցային պատրաստակամությանը:

«Եթե ստեղծվեն ավելի հասանելի հնարավորություններ, կցանկանա՞ք ավելի ակտիվ մասնակցել քաղաքական կամ հասարակական գործընթացներին» հարցին հարցվածների մեծ մասը տվել է դրական պատասխան:

60 երիտասարդ (51.3%) նշել է «Այո», 36-ը (30.8%) ընտրել է «Չգիտեմ», իսկ 17-ը (14.5%) պատասխանել է «Ոչ»:

Այս տվյալները կարևոր նշանակություն ունեն հետազոտության հիմնական հարցի տեսանկյունից։ Դրանք ցույց են տալիս, որ քաղաքական մասնակցության ցածր մակարդակը պայմանավորված չէ բացառապես երիտասարդների անտարբերությամբ։ Ընդհակառակը, երիտասարդների զգալի մասը պատրաստ է ավելի ակտիվ մասնակցության, եթե ստեղծվեն համապատասխան պայմաններ և հասանելի մասնակցային հարթակներ։

Արդյունքները վկայում են, որ երիտասարդների շրջանում առկա է քաղաքական և հասարակական ակտիվության զգալի ներուժ։ Այն հանգամանքը, որ հարցվածների կեսից ավելին պատրաստակամություն է հայտնում ավելի ակտիվ ներգրավվելու, ցույց է տալիս, որ քաղաքական մասնակցության ցածր մակարդակը պայմանավորված չէ միայն անտարբերությամբ, այլ նաև մասնակցության հնարավորությունների, իրազեկվածության և ներգրավման մեխանիզմների սահմանափակությամբ։

Գծապատկեր 10

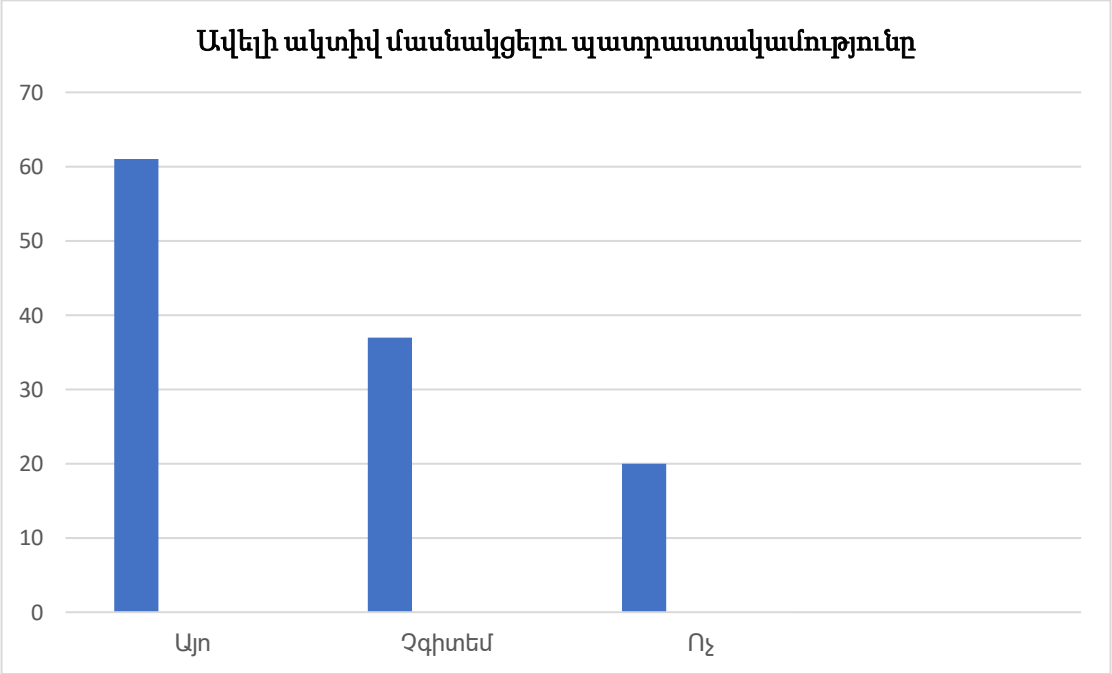

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Սույն ուսումնասիրության նպատակն էր ուսումնասիրել Հայաստանի Հանրապետության մարզային երիտասարդության քաղաքական մասնակցության ցածր մակարդակի պատճառները, դրա հետևանքները և ազդեցությունը ժողովրդավարական գործընթացների վրա՝ Շիրակի մարզի երիտասարդների օրինակով:

ՈՒսումնասիրության արդյունքների վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ Շիրակի մարզի երիտասարդների շրջանում քաղաքական մասնակցության մակարդակը շարունակում է մնալ սահմանափակ, սակայն միաժամանակ առկա է քաղաքական և հասարակական գործընթացներում առավել ակտիվ ներգրավվելու զգալի ներուժ:

Տեսական գրականության և հետազոտության արդյունքների համադրված վերլուծությունը թույլ է տալիս ձևակերպել հետևյալ եզրակացությունները.

1. Քաղաքական մասնակցությունը ժողովրդավարական կառավարման կարևորագույն բաղադրիչներից է, քանի որ ապահովում է քաղաքացիների ներգրավվածությունը որոշումների կայացման գործընթացներում, նպաստում է հանրային վերահսկողությանը և պետական կառույցների հաշվետվողականությանը:
2. Ժամանակակից պայմաններում երիտասարդների քաղաքական մասնակցությունը չի սահմանափակվում միայն ընտրություններին մասնակցությամբ: Այն ներառում է նաև քաղաքացիական նախաձեռնություններում, հասարակական կազմակերպություններում, համայնքային ծրագրերում և հանրային քննարկումներում ներգրավվածությունը:
3. ՈՒսումնասիրության արդյունքները ցույց են տալիս, որ Շիրակի մարզի երիտասարդների քաղաքական հետաքրքրվածությունը առկա է, սակայն այն ոչ միշտ է վերածվում ակտիվ քաղաքական մասնակցության: Երիտասարդների զգալի մասը հետևում է քաղաքական գործընթացներին, սակայն սահմանափակ մասնակցություն է ունենում քաղաքական և հասարակական կյանքում:

4. ՈՒսումնասիրության արդյունքները ցույց են տալիս, որ քաղաքական մասնակցության ցածր մակարդակը կարող է պայմանավորված լինել քաղաքական գործընթացների նկատմամբ սահմանափակ հետաքրքրվածությամբ, համայնքային որոշումների վերաբերյալ ոչ բավարար տեղեկացվածությամբ և մասնակցության հնարավորությունների սահմանափակ ընկալմամբ։
5. ՈՒսումնասիրությունը ցույց է տվել, որ երիտասարդների մի մասը չի հավատում, որ իր մասնակցությունը կարող է էական ազդեցություն ունենալ որոշումների կայացման գործընթացների վրա։ Այս հանգամանքը նպաստում է քաղաքական պասիվության և քաղաքական օտարվածության ձևավորմանը։
6. Հարցված երիտասարդների մեծամասնությունը քաղաքական մասնակցությունը դիտարկում է որպես մարզերի զարգացման, հանրային վերահսկողության և ժողովրդավարական գործընթացների արդյունավետության կարևոր պայման։ Սա վկայում է, որ երիտասարդների շրջանում առկա է քաղաքական մասնակցության կարևորության գիտակցում։
7. ՈՒսումնասիրության արդյունքները ցույց են տալիս, որ երիտասարդների մեծ մասը պատրաստակամ է ավելի ակտիվ մասնակցելու քաղաքական և հասարակական գործընթացներին, եթե ստեղծվեն ավելի հասանելի և արդյունավետ մասնակցային մեխանիզմներ։
8. Քաղաքական մասնակցության ցածր մակարդակը կարող է հանգեցնել երիտասարդների շահերի ոչ բավարար ներկայացվածության, քաղաքական օտարվածության խորացման, հանրային վերահսկողության թուլացման և ժողովրդավարական գործընթացների արդյունավետության նվազման։

Այսպիսով, ուսումնասիրությունը հաստատում է, որ Շիրակի մարզի երիտասարդության քաղաքական մասնակցության ցածր մակարդակը պայմանավորված է մի շարք փոխկապակցված գործոններով, սակայն միաժամանակ առկա է զգալի ներուժ՝ երիտասարդների քաղաքական և քաղաքացիական ակտիվության բարձրացման համար։

ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

ՈՒսումնասիրության արդյունքների հիման վրա առաջարկվում են հետևյալ միջոցառումները՝ ուղղված մարզային երիտասարդության քաղաքական մասնակցության խթանմանը.

1. Ընդլայնել քաղաքացիական և քաղաքական կրթության ծրագրերը դպրոցներում, քոլեջներում և բուհերում՝ երիտասարդների քաղաքական գիտելիքների և ժողովրդավարական արժեքների ամրապնդման նպատակով։
2. Ապահովել երիտասարդների ավելի լայն ներգրավվածությունը տեղական ինքնակառավարման մարմինների գործունեության մեջ՝ զարգացնելով երիտասարդական խորհուրդների և մասնակցային կառավարման այլ մեխանիզմների գործունեությունը։
3. Բարձրացնել երիտասարդների իրազեկվածությունը համայնքային և քաղաքական գործընթացների վերաբերյալ՝ կիրառելով ժամանակակից հաղորդակցական գործիքներ և սոցիալական մեդիայի հնարավորությունները։
4. Ստեղծել երիտասարդների մասնակցության համար ավելի հասանելի և գործնական հարթակներ, որտեղ նրանք կարող են ներկայացնել իրենց առաջարկները, բարձրաձայնել խնդիրները և մասնակցել որոշումների կայացման գործընթացներին։
5. Խթանել քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների, երիտասարդական կառույցների և պետական մարմինների համագործակցությունը՝ երիտասարդների մասնակցության հնարավորություններն ընդլայնելու նպատակով։
6. Իրականացնել մարզային երիտասարդների կարիքների և մասնակցության առանձնահատկությունների պարբերական ուսումնասիրություններ՝ երիտասարդական քաղաքականությունների մշակման գործընթացը տվյալահեն դարձնելու նպատակով։
7. Աջակցել կամավորական, համայնքային և երիտասարդական նախաձեռնություններին, որոնք նպաստում են առաջնորդական

հմտությունների, պատասխանատվության և ակտիվ քաղաքացիական դիրքորոշման ձևավորմանը։

8. Բարձրացնել տեղական և պետական կառույցների գործունեության թափանցիկությունն ու հաշվետվողականությունը, ինչը կնպաստի երիտասարդների վստահության աճին և քաղաքական գործընթացներում ավելի ակտիվ ներգրավվածությանը։

9. Ապահովել երիտասարդների մասնակցությունը համայնքային զարգացման ծրագրերի մշակման և գնահատման գործընթացներում՝ խորհրդատվական և մասնակցային ձևաչափերի միջոցով։

Առաջարկված միջոցառումների իրականացումը կարող է նպաստել մարզային երիտասարդության քաղաքական մասնակցության մակարդակի բարձրացմանը, երիտասարդների և պետական կառույցների միջև համագործակցության ամրապնդմանը, ինչպես նաև ժողովրդավարական գործընթացների արդյունավետության բարձրացմանը։

Գրականության ցանկ

- Dahl, R. A. (1971). *Polyarchy: Participation and Opposition*. New Haven: Yale University Press.
- Dalton, R. J. (2008). *Citizenship Norms and the Expansion of Political Participation*. Political Studies, 56(1), 76–98.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster.
- Verba, S., & Nie, N. H. (1972). *Participation in America: Political Democracy and Social Equality*. New York: Harper & Row.
- Verba, S., Schlozman, K. L., & Brady, H. E. (1995). *Voice and Equality: Civic Voluntarism in American Politics*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Միջազգային փաստաթղթեր

- United Nations. (2018). *Youth 2030: The United Nations Youth Strategy*.
- Council of Europe. (2015). *Revised European Charter on the Participation of Young People in Local and Regional Life*.
- European Union. (2019). *EU Youth Strategy 2019–2027*.

ՀՀ իրավական և քաղաքական փաստաթղթեր

- Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրություն։
- Government of the Republic of Armenia. ՀՀ երիտասարդական քաղաքականության ռազմավարական փաստաթղթեր։
- Ministry of Education, Science, Culture and Sport of Armenia. Երիտասարդության ոլորտի պետական քաղաքականության վերաբերյալ պաշտոնական փաստաթղթեր։

Հայկական հետազոտություններ

- Galstyan, M. (2023). *Youth Participation in Armenia: Challenges and Opportunities*. Yerevan.

Հավելված 1. Հարցաթերթիկ

Տարիք

16-20

21-25

26-30

31-35

Սեռ

Իգական

Արական

Կրթություն

Միջնակարգ

Քալեջ

Բակալավր

Մագիստրոս

Այլ

Մարզ

Շիրակ

Լոռի

Տավուշ

Կոտայք

Արարատ

Սյունիք

Գեղարքունիք

Արմավիր

Այլ

Մասնակցե՞լ եք վերջին ընտրություններին

Այո

Ոչ

Հետևո՞ւմ եք քաղաքական նորություններին

Երբեք

Մշտապես

Երբեմն

Հազվադեպ

Երբևէ մասնակցե՞լ եք հետևյալներից որևէ մեկին

Հանրային քննարկում,

Համայնքային ժողով,

Երիտասարդական խորհուրդ,

Քաղաքացիական նախաձեռնություն,

Բողոքի ակցիա,

Ոչ մեկին

Որո՞նք են քաղաքական մասնակցությունից խուսափելու հիմնական պատճառները

Քաղաքականության նկատմամբ անվստահություն,

Տեղեկացվածության պակաս,

Ժամանակի սղություն,

Իմ կարծիքը ոչինչ չի փոխում,

Վախ քննադատությունից,

Կուսակցությունների նկատմամբ անվստահություն,

Հետաքրքրված չեմ,

Այլ

Գնահատեք հետևյալ պնդումը.

«Երիտասարդները կարող են ազդեցություն ունենալ քաղաքական որոշումների վրա»:

Լիովին համաձայն եմ,

Համաձայն եմ,

Չեզոք,

Համաձայն չեմ,

Լիովին համաձայն չեմ,

Այլ

Ձեր կարծիքով երիտասարդների ցածր քաղաքական մասնակցությունը ի՞նչ հետևանքներ ունի:

Երիտասարդների խնդիրները չեն ներկայացվում,

Որոշումները կայացվում են առանց երիտասարդների կարծիքի,

Ժողովրդավարության թուլացում,

Համայնքների զարգացման դանդաղում,

Քաղաքացիական պասիվություն,

Այլ:

Ի՞նչ միջոցներով կարելի է բարձրացնել երիտասարդների քաղաքական մասնակցությունը:

Քաղաքացիական կրթություն,

Տեղեկատվական ծրագրեր,

Երիտասարդական խորհուրդներ և կազմակերպություններ,

Սոցիալական ցանցերի միջոցով իրազեկում:

Ձեր կարծիքով՝ քաղաքական մասնակցությունը կարո՞ղ է նպաստել մարզերի զարգացմանը:

Այո,

Ոչ,

Դժվարանում եմ պատասխանել:

Որքանո՞վ եք տեղեկացված ձեր համայնքում կայացվող որոշումների մասին

Շատ տեղեկացված եմ,

Մասամբ տեղեկացված եմ,

Քիչ եմ տեղեկացված,

Ընդհանրապես տեղեկացված չեմ:

Ձեր կարծիքով երիտասարդների կարծիքը հաշվի առնվո՞ւմ է տեղական մակարդակում որոշումներ կայացնելիս:

Այո

Մասամբ

Ոչ

Չգիտեմ

Եթե ստեղծվեն ավելի հասանելի հնարավորություններ, կցանկանա՞ք ավելի ակտիվ մասնակցել քաղաքական կամ հասարակական գործընթացներին:

Այո,

Ոչ,

Չգիտեմ

Ինչը կխրախուսի Ձեր քաղաքական մասնակցությանը: